

13

COMMENTARIORVM

DE REGNO AVT QVOVIS

Principatu rectè & tranquillè
administrando,

LIBRI TRES,

IN QVIBVS ORDINE AGITVR

De Consilio, Religione & Politia, quas Princeps
quilibet in ditione sua tueri & ob-
seruare debet.

ADVERSVS NICOLAVM

Machiavellum Florentinum.

CIC IC LXXVII.

NON MINVS PIETATE,
MODESTIA, CETERISQVE
virtutibus,quàm genere,ornatissimis iu-
uenib.FRANCISCO DE HASTINGS,
& EDVARDO BACON. S.P.

 *V*V M Theſpin (generoſiſſimi iuue-
nes) tragœdiam tunc primum in publi-
cum edentem & agentem Solon ſpectaſ-
ſet, eum mox ſub ludos conuenit quaſiuit
que, Ecquid ipſum puderet in tanta co-
rona tanta mēdacia proferre. Enimuerò ea per ludum
dicere aut facere, nō eſſe indignum, reſpondit Theſpis.
Hic Solon terra grauiter baculo percuffa: At breui
(inquit) qui nunc probamus & amplectimur hunc lu-
dum, reperiemus eum in contractibus & negotiis no-
ſtris. Vidit nimirum vir πολιτικὸς publicam mo-
rum diſciplinam per iocum ſemel tentatam atque aſſe-
ctam, mox reipſa labefactari ac diſſolui: & corruptio-
nem, à ludicris initio factò, in ſeria deſinere. Ergo Ta-
citus mores Germanorum ſui temporis merito laudat,
apud quos vitia non riderentur. Nam ex publico
dedecore riſus materiam captantibus, eum mox riſum
ac ludum ſtebiles breui clamores excitare neceſſe eſt.
Huius rei non minus utile documentum omnibus eta-
tibus ac gentibus quàm triſte ſpectaculum hodie præ-
bet Gallia. Primum enim ſtatim ab ipſo renaſcentis
Euangely exortu, Satan ut iugis & ludis occuparet ho-
minum animos, ne ad veram ſapientiam attenderent,

COMMENTARIUS PRI-
MVS, IN QVO AGITVR
DE CONSILIO, QVO
Princeps vti debet.

PREFATIO.

ARISTOTELES ceterique philoso-
phi docent, quod & ipsa experientia
confirmat, duplici quodammodo via
ad rerum cognitionem perueniri. V-
na, quum à Causis & Principiis ad Effecta &
species vltimas perducimur. Altera, quum Effe-
ctis & consequentibus cognitis ad causarum &
Principiorum notitiam progredimur. Verbi gra-
tia. Simulacterram viridescere & arboreis fron-
descere cernimus, eo statim effecto Solem (ear-
um rerum causam) ad nos accedere colligi-
mus: mox etiam ex eo Principium hoc extun-
dimus, Solem calore suo vim terræ frugiferam
immittere. Ac vicissim, posteaquam ea Causa
nobis reperta est, effecti statim ex ea consequen-
tis notitiam adipiscimur ac concludimus: Sole
ad nos accedente, breui terram ex sese fructus ac
fruges edituram: recedente, veluti compressa fec-
cunditate, fundere desituram. Earum potto Me-
thodorum prior, Mathematicorum propriè est,
qui propositis primùm quibusdam Principiis
& communibus sententiis, quæ communi om-

I. THEOREMA.

Bonum Principis consilium ex ipsius prudentia nasci debet : si secus fiat, bono consilio uti non potest.

TERTIUM est axioma & perpetuus canon (inquit Machiauellus) bonum consilium ex ipsius Principis mente ac prudentia nasci debere: non contra, prudentiam Principis ex consilio bono. Quippe Principem, nisi ipse per sese sapiat, salubri consilio uti non posse. Nam si ad regimen rerum vnum duntaxat adhibeat, vix copia illi futura est eius viri, cui & magnis negotiis pari & virtute spectato secretis Principis inniti possint. Atque ut talis fortè reperi queat, periculum est ne is Principem loco pellat. regni enim cupido nulla virtute coerceri potest. Sin verò Princeps minimè prudens plures in consilium vocauerit, haud dubiè discordibus ipsorum studiis contrariisque sententiis perpetuò distrahetur, quas

COMMENTARIUS SE-
CVNDVS, DE RELIGIO-
NE, QUÆ PRINCIPI
obseruanda est.

P R Æ F A T I O.

SUPERIORE libro de Consilio Princi-
pis satis fusè à nobis tractatum est: nūc
opportunum esse videtur de Religio-
ne quoque agere, quam in sua ditione
Princeps instituere & conseruare debet. Etenim
de hoc illi ante omnia consultandum est, vt vide-
licet vera Religio primū ab ipso, deinde à sub-
ditis, colatur. Hic Machiauellus, planè à *Deo* &
Dei contemptor, longè aliter suum Principem
instituit, quippe non vult Principem laborare, ve-
rāne an falsam Religionem habeat: immò fa-
uere & indulgere mendaciis iubet, si quæ fortè in-
erunt. Præterea eōsque prouehitur execrandus
nebulo, vt Ethnicam superstitionem Christianæ
religioni sine vllō pudore anteponat. Huic tamen
tali libro Sorbona indulgens parcit, neque vt hæ-
reticum notat. Verū priusquam nefanda ipsius
dogmata refutare aggredior, quid in ea re haud
dubitāter Princeps sequi debeat paucis exsequar.
Principiò ergo istud axioma vt *αὐτόπιστον* & con-
fessum pono, Principi Christianam religionem
colendam

ELENCHVS SCRIPTORVM
Græcorum, Lativorum, & Gallorum, è quorum libris
hystoria & alia nonnulla illustrandis hisce
in Machiavellum Commentariis
petita & excerpta sunt.

Ammianus Marcellinus.	Munsterus.
Annales Gallia.	Paponius.
Aristoteles.	Paulus Æmilius.
Bellaius.	Plato.
Biblia.	Platina.
Capitolinus.	Plinius Iunior.
Cicero.	Plutarchus.
Comminæus.	Pomponius Lætus.
Dion.	Procopius.
Dionysius Halycarnasseus.	Sabellicus.
Euripides.	Sallustius.
Florus.	Sleidanus.
Frossardus.	Sophocles.
Gaguinus.	Spartianus.
Herodianus.	Suetonius.
Homerus.	Tacitus.
Horatius.	Thucydides.
Iosephus.	Titus Livius.
Ius Ciuile & Canonicum.	Trebellius Pollio.
Lampridius.	Vopiscus.
Molinæus.	Xenophon.
Monstreletus.	

